

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 367

Gospodarka przestrzenna Aktualne aspekty polityki społeczno-gospodarczej i przestrzennej

Redaktorzy naukowci

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Justyna Mroczkowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Agata Wiszniowska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-474-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Tritia – nowa forma i instytucja integracji europejskiej.....	13
Bartosz Bartosiewicz, Iwona Pielesiak: Dzienna mobilność mieszkańców małych miast Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.....	21
Magdalena Belof: Wyzwania planowania przestrzennego na poziomie regionalnym	30
Piotr Chmiel, Leszek Stanek: Efektywność ekonomiczna realizacji dróg dla zabudowy mieszkaniowej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	38
Joanna Cymerman: Uwarunkowania przekształceń struktury własnościowej gruntów na Pomorzu Środkowym w latach 2000–2012.....	50
Łukasz Damurski: Uczestnicy procesu podejmowania decyzji przestrzennych na szczeblu lokalnym. Teoria i praktyka.....	59
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Wielofunkcyjność czy jednofunkcyjność? Uzdrowiska w obliczu przemian przestrzennych	68
Piotr Gryszel, Daria Elżbieta Jaremen, Andrzej Rapacz: Fundusze unijne czynnikiem kształtującym funkcję turystyczną w wybranych gminach regionu jeleniogórskiego.....	76
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kształtowanie kapitału ludzkiego.....	90
Piotr Idczak, Karol Mrozik: Ocena efektywności kosztowej rozwiązań kształtujących retencję zlewni rzecznej jako sposobu ograniczania zagrożenia powodziowego	102
Marian Kachniarz: Prymusi i maruderzy – aktywność inwestycyjna gmin dolnośląskich	112
Anna Katola: Znaczenie równości płci dla długookresowego wzrostu gospodarczego.....	119
Olgierd Kempa, Jan Kazak: Przekształcenia funkcjonalno-przestrzenne a podatki od nieruchomości.....	128
Lidia Klos: Zanieczyszczenia obszarowe na terenach wiejskich województwa zachodniopomorskiego	136
Piotr Krajewski: Problemy planistyczne na terenach parków krajobrazowych w sąsiedztwie Wrocławia na przykładzie Ślęzańskiego Parku Krajobrazowego.....	147

Natalia Krawczyszyn: Kierunki polityki turystycznej w euroregionach polsko-czeskich – unifikacja czy dywersyfikacja produktu turystycznego po granicza?	155
Barbara Kryk: Projekt modelu wsparcia na rynku pracy młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym	163
Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a jakość usług publicznych w praktyce badań na poziomie lokalnym	170
Grażyna Leśniewska: Wpływ rodziny na kształtowanie postawy obywatelskiej społeczeństwa	178
Jerzy Ładysz: Kierunki rozwoju zielonej infrastruktury we wrocławskim obszarze funkcjonalnym	186
Urszula Markowska-Przybyła: Zastosowanie ekonomii eksperymentalnej do pomiaru kapitału społecznego	196
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Realizacja wybranych programów wspierających rolnictwo w Parku Krajobrazowym „Dolina Baryczy”	204
Piotr Mijał: Aspekty prawne konkurencyjności specjalnych stref ekonomicznych	214
Katarzyna Milewska-Osiecka: Nowe budownictwo mieszkaniowe w świetle polityki funkcjonalno-przestrzennej strefy podmiejskiej Łodzi	223
Agnieszka Ogrodowczyk: Polityka mieszkaniowa a współczesne przekształcenia obszarów śródmiejskich – przykład Łodzi	232
Jan Polski: Ekologiczne, społeczne i ekonomiczne aspekty ładu przestrzennego w regionie	240
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Poziom rozwoju infrastruktury społecznej we Wrocławiu	248
Zbigniew Przybyła: Rozwój zrównoważony jako koncepcja dynamiczna kształtowania przestrzeni gospodarczej	256
Adam Przybyłowski: Stan infrastruktury transportu drogowego w Polsce z uwzględnieniem aspektów bezpieczeństwa	261
David Ramsey: Ocena atrakcyjności osiedli we Wrocławiu	272
Janusz Rosiek: Wpływ implementacji pakietu klimatyczno-energetycznego (PKE) Unii Europejskiej na równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego krajów członkowskich ugrupowania	281
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Gospodarka odpadami jako element zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego	292
Beata Skubiak: Polityka regionalna wobec zmian demograficznych	301
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Kapitał społeczny jako czynnik wspierający innowacyjność małych przedsiębiorstw na przykładzie województwa lubelskiego	310

Agnieszka Stacherzak: Typologia funkcjonalna gmin Dolnego Śląska a Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.....	322
Izabela Szamrej-Baran, Paweł Baran: Subiektywne i obiektywne mierniki ubóstwa energetycznego	332
Maciej Szarejko, Jerzy Ładysz: Podstawy ekonomiczne kształtowania i racjonalnego wykorzystania miejskiego systemu zielonej infrastruktury	340
Katarzyna Tarnawska: Analiza determinant rozwoju regionalnego w świetle ewolucyjnej geografii ekonomicznej	350
Alina Walenia: Polityka spójności Unii Europejskiej a zmiany systemowe w zarządzaniu finansami publicznymi.....	359
Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera: Strategie rozwoju gmin mających obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych a model zrównoważonego rozwoju	370
Marcelina Zapotoczna: Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania potrzeb mieszkaniowych w Polsce	378
Adam Zydroń, Piotr Szczepański, Sebastian Gawel: Ograniczenia i możliwości zwiększania lesistości w aglomeracji poznańskiej na przykładzie gminy Rokietnica.....	387
Adam Zydroń, Piotr Szczepański, Piotr Walkowski: Analiza zmian cen transakcyjnych gruntów niezabudowanych w gminie Września w latach 2002–2009	394

Summaries

Franciszek Adamczuk: Tritia – a new form and institution of European integration	20
Bartosz Bartosiewicz, Iwona Pielesiak: Daily mobility of small town's inhabitants in Łódź Metropolitan Area	29
Magdalena Belof: Challenges of regional spatial planning.....	37
Piotr Chmiel, Leszek Stanek: Economic efficiency of building the roads for the residential areas in the local spatial management plans	48
Joanna Cymerman: Conditions of changes in the structure of land ownership in Central Pomerania in the years 2000–2012	58
Łukasz Damurski: Stakeholders of the spatial decision-making process on a local level. Theory and practice	67
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Polyfunctionality or monofunctionality of spas in the face of spatial transformations?	75
Piotr Gryszel, Daria Elżbieta Jaremen, Andrzej Rapacz: EU funds as the tourist function raising factor in the selected tourist communes of Jelenia Góra region	88

Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland and the formation of human capital.....	101
Piotr Idczak, Karol Mrozik: Cost-effectiveness evaluation of solutions shaping river basin retention as a method of flood risk reduction.....	111
Marian Kachniarz: Top leaders and stragglers – investment activity of Lower Silesia communities.....	118
Anna Katola: The importance of gender equality for long-term growth.....	127
Olgierd Kempa, Jan Kazak: Functional and spatial transformation and the real estate taxes.....	135
Lidia Kłos: Territorial pollution in rural areas of the West Pomeranian Voivodeship.....	146
Piotr Krajewski: Planning problems in the areas of landscape parks near Wrocław on the example of Ślęzański Landscape Park.....	154
Natalia Krawczynszyn: Trends of tourism policy in Polish-Czech euroregions – unification or diversification of border tourist product?.....	162
Barbara Kryk: Draft model of support in the labor market of young people at risk of social exclusion.....	169
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. quality of public services in practice of research at the local level.....	177
Grażyna Leśniewska: Family influence on the attitudes of citizens society..	185
Jerzy Ładysz: Directions of development of green infrastructure in the Wrocław functional area.....	195
Urszula Markowska-Przybyła: Application of experimental economics for measuring of social capital.....	203
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Implementation of selected programs supporting agriculture in the Landscape Park “Barycz Valley”.....	213
Piotr Mijał: Legal aspects of competitiveness of Special Economic Zones ...	222
Katarzyna Milewska-Osiecka: New housing construction within the spatial policy for suburban zone of Łódź.....	231
Agnieszka Ogrodowczyk: Housing policy and contemporary changes of the inner city – example of Łódź.....	239
Jan Polski: Ecological, public and economic aspects of the spatial order in the region.....	247
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Level of social infrastructure development in Wrocław.....	255
Zbigniew Przybyła: Sustainable development as a dynamic idea of shaping the economic space.....	260
Adam Przybyłowski: Road transport infrastructure development in Poland with special emphasis on safety issues.....	271
David Ramsey: Assessment of districts attractiveness in Wrocław.....	280

Janusz Rosiek: Impact of the implementation of the EU Climate and Energy Package (EU CEP) on socio-economic development of selected EU countries	291
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Waste management as a part of the strategic management in local self-government units	300
Beata Skubiak: Regional policy in the face of demographic changes	309
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Social capital as a factor supporting innovative small businesses on the example of the Lublin Voivodeship	321
Agnieszka Stacherzak: Functional typology of Lower Silesia municipalities and “Development strategy of Lower Silesia Voivodeship 2020”	331
Izabela Szamrej-Baran, Paweł Baran: Subjective and objective measures of fuel poverty	339
Maciej Szarejko, Jerzy Ładysz: Economic principles of development and rational use of urban green infrastructure system	349
Katarzyna Tarnawska: Theoretical analysis of regional development determinants in the light of evolutionary economic geography	358
Alina Walenia: EU cohesion policy vs. system changes in public finance management	369
Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera: The development strategies of communes, which are areas of special natural values with regard to the sustainable development model	377
Marcelina Zapotoczna: Taxonomic analysis of spatial differentiation of housing needs in Poland	386
Adam Zydróż, Piotr Szczepański, Sebastian Gawel: Limitation and possibilities of forestation growth in the Poznań agglomeration on the example of the Rokietnica commune	393
Adam Zydróż, Piotr Szczepański, Piotr Walkowski: Transaction prices changes analysis of undeveloped properties in the municipality of Września in the years 2002–2009	400

Natalia Krawczyszyn

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KIERUNKI POLITYKI TURYSTYCZNEJ W EUROREGIONACH POLSKO-CZESKICH – UNIFIKACJA CZY DYWERSYFIKACJA PRODUKTU TURYSTYCZNEGO POGRANICZA?

Streszczenie: Polityka turystyczna w polsko-czeskich euroregionach realizowana jest przez szereg instytucji – od władz centralnych obu państw, wyznaczających jej główne założenia i kierunki działań, po samorządne powiaty i gminy oraz ich stowarzyszenia. Z punktu widzenia kreowania produktu turystycznego pogranicza działania wszystkich instytucji zaangażowanych w jego rozwój powinny być w stosunku do siebie komplementarne. Celem artykułu jest analiza założeń polityki turystycznej wszystkich szczebli dotyczących badanego obszaru oraz, dzięki identyfikacji efektów ww. polityki, uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy produkt turystyczny pogranicza polsko-czeskiego zmierza do swego rodzaju unifikacji czy coraz silniejszej dywersyfikacji.

Słowa kluczowe: polityka turystyczna, euroregion, produkt turystyczny, pogranicze.

DOI: 10.15611/pn.2014.367.16

1. Wstęp

Polityka turystyczna jest jednym z elementów pozwalających zidentyfikować kierunki rozwoju turystycznego regionów. Określają je m.in. realizowane na szczeblu ponadnarodowym – euroregionalnym statuty stowarzyszeń gmin tworzących euroregiony oraz treść programów pomocowych (w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej) skierowanych do beneficjentów realizujących projekty na rzecz turystyki. Ważnymi opracowaniami określającymi cele polityki turystycznej są także regionalne strategie rozwoju, plany realizacyjne tworzone przez związki gmin i innych podmiotów, wreszcie lokalne dokumenty strategiczne samorządnych powiatów i gmin. Każdy z nich określa pewną wizję rozwoju obszaru, którego dotyczy. Tworzone są przez różne instytucje i zespoły, z reguły nie odnosząc się w należyтым stopniu do innych, nadrzędnych bądź uzupełniających, obowiązujących dokumentów planistycznych. Czy zatem jest możliwe integralne zarządzanie produktem turystycznym, który jest o tyle specyficzny, iż obejmuje nie tylko kilka regionów, ale także kilka krajów (region transgraniczny)? W celu odpowiedzi na powyższe pytanie niezbędna

jest analiza założeń wybranych dokumentów strategicznych. Jednocześnie istotne wydaje się prześledzenie, w jaki sposób polityka turystyczna na szczeblu lokalnym i regionalnym realizowana jest w praktyce – kto zajmuje się opracowywaniem strategii rozwoju, jak prowadzone są działania marketingowe, jaką pozycję zajmuje wśród nich promocja turystyczna, czy inwestuje się w turystykę (np. infrastrukturę, informację) i inne. Dokładne zdiagnozowanie aktualnej sytuacji w zakresie prowadzenia polityki turystycznej wymagałoby przeprowadzenia nie tylko szczegółowej analizy dokumentów strategicznych, ale także przesłanek wpływających na jej ostateczny kształt, a mających swoje odzwierciedlenie w ww. planach (uwarunkowania rozwoju turystyki, dostępne zasoby materialne gmin i inne). Niniejszy artykuł stanowi więc niejako wstęp do powyższych rozważań. Porównanie zapisów w wybranych dokumentach strategicznych przy próbie jednoczesnego rozpoznania sposobu realizacji polityki turystycznej na pograniczu polsko-czeskim pozwoli zweryfikować w pewnym zakresie spójność priorytetów i kierunków rozwojowych, ale także uznać, czy całościowy produkt turystyczny pogranicza polsko-czeskiego zmierza do unifikacji czy dywersyfikacji. Obszarem przyjętym do badań są dwa największe dwustronne i stosunkowo młode euroregiony polsko-czeskie – Glacensis i Pradziad, istniejące odpowiednio od 1996 i 1997 r.

2. Polityka turystyczna

Specyfika polityki turystycznej wiąże się ze szczególną rolą turystyki w gospodarce. Jest ona nie tylko oddziaływaniem na sferę rynku turystycznego jako istotnego elementu tworzącego gospodarkę narodową, ale także na społeczeństwo poprzez kształtowanie ludzkich potrzeb¹. Z turystyką związane są potrzeby tzw. wyższego rzędu, które w odróżnieniu od podstawowych, zaspokajane są w drugiej kolejności. Ten fakt sprawia, że polityka turystyczna państw, będąca polityką sektorową, jest traktowana jako mniej istotna w kształtowaniu sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Jednakże oddziałuje ona jednocześnie na wiele sfer i przejawia się również w innych politykach sektorowych: zatrudnienia, przemysłowej, ochrony środowiska, komunikacyjnej, kulturalnej i wreszcie regionalnej oraz międzynarodowej².

Badania polityki turystycznej na wszystkich szczeblach zarządzania wiążą się zarówno z oceną stosunku władz do turystyki (pozytywny – proturystyczny, neutralny, negatywny), jak i inwentaryzacją faktycznie podejmowanych działań, m.in.:

- marketingowych (aktywne promowanie produktu turystycznego),
- inwestycyjnych (inwestycje w pozyskiwanie turystów poprzez rewitalizację cennych obiektów, atrakcji, współpraca z branżą turystyczną, wspieranie przedsię-

---

¹ A. Panasiuk, *Problemy kształtowania polityki turystycznej w Polsce*, [w:] *Ekonomiczne problemy turystyki. Współczesne problemy funkcjonowania gospodarki turystycznej*, Zeszyt naukowy nr 12, s. 184.

² Tamże, s. 184.

biorców – zwolnienia z podatków, inicjowanie współpracy między nimi, m.in. w formie LOT-ów i ROT-ów),

- związanych z kształtowaniem patriotyzmu lokalnego – marketing wewnętrzny, konkursy wiedzy o mieście i regionie, zachęcanie mieszkańców do udziału w imprezach i wycieczkach po własnej miejscowości czy okolicy, kształtowanie przestrzeni w odniesieniu do opinii mieszkańców, pomoc w realizowaniu oddolnych inicjatyw i inne.

Tego typu analiza wymaga przeprowadzenia szeroko zakrojonych badań pierwotnych, obejmujących wszystkie jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład euroregionów. Jednocześnie już wgląd w dokumenty strategiczne i inne plany euroregionalne daje pewien obraz, w jakim kierunku zmierza polityka turystyczna na badanym obszarze.

3. Polityka turystyczna w euroregionach

Podstawowymi dokumentami regulującymi politykę, także turystyczną, w euroregionach są dokumenty statutowe. W euroregionach Głacensis i Pradziad statuty uwzględniają rozwój turystyczny obszaru, upatrując w nim szansę na wzmocnienie gospodarcze obszarów przygranicznych. Rozwój turystyki jest jednym z głównych celów statutowych w obu euroregionach. Jednocześnie także inne spośród obranych celów są bezpośrednio lub pośrednio związane z turystyką. Są to: wspieranie regionalnego rozwoju, usprawnianie ruchu granicznego, ochrona oraz poprawa stanu środowiska, wymiana kulturalna, a także opieka nad wspólnym dziedzictwem kulturowym³. W euroregionach polsko-czeskich realizowane zamierzenia zgodne są z ogólnymi celami współpracy transgranicznej, do których należą (wg SERG): stworzenie nowej jakości granic (miejsca spotkań), ujednoczenie zagospodarowania przestrzennego, niwelowanie barier i dysproporcji (gospodarczych, infrastrukturalnych), wspieranie transgranicznej ochrony środowiska naturalnego, a także współpracy kulturalnej partnerstwa oraz subsydiarności we współpracy na wszystkich szczeblach⁴.

W pewnej mierze istotnymi opracowaniami, zwłaszcza z punktu widzenia preferowania określonych działań związanych z rozwojem turystycznym pogranicza polsko-czeskiego, są również dokumenty Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska. Nie są to dokumenty typowo strategiczne, ale ich celem jest wskazanie pożądanych kierunków (a w zasadzie pewnego rodzaju wymuszenie na beneficjentach projektów pomocowych) określonych działań zmierzających do planowego rozwoju pogranicza polsko-czeskiego

³ T. Borys, *Cele i dotychczasowy przebieg współpracy*, [w:] *Euroregiony w nowym podziale terytorialnym Polski*, red. H. Dmochowska, GUS, Wrocław 1999, s. 62–63.

⁴ Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych, Nowelizacja, SERG, Gronau 2004, za: J. Ładysz, *Formalizacja współpracy transgranicznej – szanse i zagrożenia*, [w:] *Regiony przygraniczne w warunkach zewnętrznych granic Unii Europejskiej*, red. J. Sikorski, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2005, s. 97–107.

w kierunkach zgodnych z polityką UE. W Programie Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska na lata 2007–2013 (poprzedni okres programowania) współfinansowanie projektów turystycznych odbywało się w ramach dwóch osi priorytetowych (nr 2 i 3) zatytułowanych: „Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki” oraz „Wspieranie współpracy społeczności lokalnych”⁵. Oś nr 2, jako główny cel określała wzmocnienie rozwoju gospodarczego obszaru pogranicza polsko-czeskiego, a w jego ramach m.in. rozszerzenie oferty turystycznej obszaru pogranicza polsko-czeskiego. W dokumencie zawarto informacje, że z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, iż na badanym obszarze występują przesłanki dla rozwoju przedsięwzięć transgranicznych, w tym zrównoważonych form turystyki. Nacisk położono na podwyższenie poziomu infrastruktury turystycznej oraz wzbogacenie dotychczas niewystarczającej oferty całorocznej usług i produktów turystycznych oraz nawiązanie transgranicznej współpracy o charakterze trwałym⁶. Oś nr 3 zakładała przede wszystkim tworzenie różnego rodzaju więzi między mieszkańcami pogranicza polsko-czeskiego i jej cele były ściśle powiązane z celami osi nr 2. Z tej osi wsparcie finansowe mogły otrzymać m.in. projekty, w ramach których realizowane są imprezy kulturalne i edukacyjno-rekreacyjne⁷, które jako elementy zwiększające atrakcyjność turystyczną (turystyka tzw. eventowa – festiwalowa, kongresowa) mogą mieć wpływ na wielkość ruchu turystycznego na badanym obszarze. Transgraniczne przedsięwzięcia turystyczne o charakterze małych inwestycji lub nieinwestycyjnym finansowane były także z Funduszu Mikroprojektów. Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska jest spójny ze wszystkimi krajowymi dokumentami strategicznymi (Narodowe Plany Rozwoju, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Regionalne Programy Operacyjne) oraz polityką UE.

Wytyczne w zakresie polityki turystycznej, w tym realizacji transgranicznych projektów turystycznych, są formułowane w sposób ogólnikowy, aby nie tworzyć ograniczeń w projektowaniu działań. Istnieje jednak szereg barier formalnych, które w ramach prawidłowo prowadzonej polityki turystycznej na polsko-czeskim pograniczu powinny zostać zniwelowane do minimum, gdyż wpływają zdecydowanie negatywnie na realizację transgranicznych inicjatyw w ramach wsparcia unijnego. Spośród ww. barier beneficjenci projektów współfinansowanych ze środków UE ze szczególnym natężeniem podnosili kwestie⁸:

- różnic proceduralnych w Polsce i Czechach, np. różne czasy trwania spraw formalnych – m.in. wydawania pozwoleń na budowę, opinii i zezwoleń od konser-

---

⁵ Dokumenty programowe Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Portal Funduszy Europejskich (dostęp: 4.10.2013 r.), [@:] https://www.ewt.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/91/POWT_Polska_Czechy_2007_13.pdf.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.

⁸ Opracowanie własne na przykładzie wywiadów przeprowadzonych wśród beneficjentów projektów realizowanych w ramach EWT.

watora zabytków itp., które powodują brak możliwości równoczesnej i spójnej realizacji wspólnych składowych projektów,

- trudności związanych z przepływami finansowymi (sporne sposoby przewalutowania, wysokokosztowe transfery zagraniczne, różnice podatkowe, dodatkowe dofinansowanie wyłącznie dla partnerów czeskich z budżetu państwa), utrudniające sprawne i przejrzyste zarządzanie finansami projektów.

Bardzo istotnym problemem jest również nadmierna formalizacja współpracy transgranicznej, przejawiająca się m.in. w skomplikowanych procedurach zawierania umów i pozyskiwania środków⁹. Bariery tego typu, wpływając na przebieg realizacji projektów oraz ich efekty, wielokrotnie powodują nie tylko negatywne nastawienie beneficjentów do tworzenia nowych przedsięwzięć transgranicznych, ale także sprawiają, że główne idee ww. projektów – nawiązanie trwałych relacji, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk, promocja sieciowa czy budowanie obszarowego produktu turystycznego pogranicza polsko-czeskiego schodzą na dalszy plan. Dochodzi wręcz do zaniku bezpośrednich nieformalnych kontaktów i więzi pomiędzy partnerami po obu stronach granicy¹⁰. Najbardziej istotne z punktu widzenia beneficjentów dofinansowania staje się bowiem skrupulatne przestrzeganie spraw formalnych, bardzo dokładnie kontrolowanych przez instytucje zarządzające, które decydują o dalszych losach danego projektu i stworzonego na jego potrzeby partnerstwa. Formalizacja współpracy transgranicznej jest zjawiskiem nieuniknionym i postępującym, jednak wśród badaczy podnoszona jest także kwestia rozwoju na terenach przygranicznych innych, mniej zinstytucjonalizowanych form współpracy. To one mają umożliwić, w połączeniu z mechanizmami sformalizowanymi, maksymalnie efektywne wykorzystanie potencjału regionów, w tym ich kapitału społecznego¹¹.

4. Unifikacja czy dywersyfikacja?

Pogranicze polsko-czeskie to obszar spójny pod względem przyrodniczym i kulturowym. Posiada dość jednolite uwarunkowania rozwoju turystyki, a także m.in. dzięki istnieniu mechanizmów wsparcia unijnego sprzyja realizacji zaawansowanych produktów turystycznych o charakterze transgranicznym, które funkcjonują bez bariery granicy państwowej. W badaniach nad zmianami i istotą produktu turystycznego pogranicza można wyróżnić dwie tendencje: w kierunku budowania całościowego, obszarowego produktu turystycznego lub kreowania zbioru mnogich i różnorodnych cząstkowych produktów turystycznych, nie stanowiących razem żadnej większej całości. We współpracy transgranicznej można wyróżnić (wg Ch. Ricqą) pewne etapy, do których zaliczają się kolejno: brak jakichkolwiek stosunków, wymiana informacji, uzgadnianie, kooperacja, harmonizacja oraz integracja, jako najbardziej zaawan-

⁹ J. Ładysz, wyd. cyt., s. 97–107.

¹⁰ Tamże, s. 97–107.

¹¹ Tamże.

sowana forma tejże współpracy¹². Pogranicze polsko-czeskie jako obszar, który od kilkunastu lat w strukturach euroregionalnych stymulowany jest w zakresie tworzenia i utrzymywania relacji transgranicznych i na którym zrealizowano oraz wciąż realizuje się wszelkiego rodzaju inicjatywy transgraniczne, wydaje się być aktualnie na granicy etapu kooperacji i harmonizacji. Zauważalny jest bowiem fakt, że powstające w turystyce produkty o transgranicznym charakterze nierzadko uzupełniają się wzajemnie bądź są bezpośrednią kontynuacją uprzednio zakończonych z powodzeniem działań. Trendy w rozwoju turystyki pokazują, że coraz popularniejszą formą współpracy transgranicznej są sieciowe produkty turystyczne. Pakietowe oferty, unikatowe i oparte na zbiorze atrakcji rozmieszczonych w przestrzeni, które posiadają wspólną markę jako wyróżnik, to coraz częściej spotykana alternatywa dla tradycyjnych produktów turystycznych. Do najciekawszych przykładów rozbudowanych, sieciowych produktów turystycznych polsko-czeskiego pogranicza, realizowanych jednocześnie w euroregionach Glacensis i Pradziad, należą marki Citywalk i Fortfan. Pierwsza z nich łączy sześć miast polskich i czeskich, które posiadają znaczące bogactwo kulturowe i w których powstały nowoczesnie wyposażone i jednolicie oznakowane miejskie trasy turystyczne. Druga zaś łączy aż dziewięć miast – dawnych twierdz, organizujących imprezy rekreacyjne w formie rekonstrukcji historycznych bitew na kanwie wspólnie opracowanego kalendarza imprez oraz zespołowej promocji. Popularnością cieszy się także tworzenie wspólnych szlaków tematycznych po polsko-czeskim pograniczu, takich jak np.: Szlak Śladami Barunki i polanickiego niedźwiedzia, Transgraniczny szlak królowej Marianny Orańskiej czy Szlak czarownic po polsko-czeskim pograniczu¹³. Wszystkie powyższe produkty łączy zarówno charakter transgraniczny, jak i sieciowy. Skupiają od trzech do dziewięciu partnerów po obu stronach granicy i oferują turyście jednolicie identyfikowane wizualnie, spójne i promowane łącznie produkty turystyczne. Należy zauważyć, że występuje przy tym zjawisko globalizacji, czyli połączenia globalizacji z lokalizacją, także w ramach jednolitych sieci. Wynika to z faktu, że elementom oferty wspólnej nadawane są lokalne wyróżniki, które wzbogacają produkt i czynią go ciekawszym. Jako produkty pogranicza polsko-czeskiego sieci turystyczne identyfikowane są z całym transgranicznym regionem, sprzyjając jego postrzeganiu jako całości. Z kolei o coraz większej dywersyfikacji turystycznej pogranicza możemy mówić z racji rozwijania stosunkowo różnorodnej oferty turystycznej (turystyka krajoznawcza, wypoczynkowa, kwalifikowana). Następuje również swego rodzaju specjalizacja wyrażająca się w przygotowaniu oferty skierowanej do wąskiej grupy odbiorców – np. osób starszych, kuracjuszy uzdrowisk, młodzieży szkolnej etc. Wiąże się to z ogólnym trendem w turystyce światowej, według którego coraz większym powodzeniem cieszą się produkty sprofilowane dla określonej, wąskiej grupy klientów. Coraz większa dy-

¹² Tamże.

¹³ Dane pozyskane z biur Euroregionu Glacensis i Euroregionu Pradziad oraz stron internetowych www.euroregion-glacensis.ng.pl, www.europradziad.pl.

wersyfikacja form i dziedzin współpracy, towarzyszące jej zwiększanie się skali oraz liczby transgranicznych projektów, a także jednocześnie pojawianie się coraz bardziej wyspecjalizowanych instytucji koordynujących współpracę to elementy charakteryzujące coraz wyższe etapy rozwoju współpracy polsko-czeskiej¹⁴.

5. Podsumowanie

Pogranicze polsko-czeskie jest specyficzną przestrzenią kształtowania produktu turystycznego, sprzyjającą rozwijaniu różnorodnych jej form. Polityka turystyczna na pograniczu kształtowana jest przez podmioty regionalne i lokalne oraz pośrednio przez wytyczne przygotowywane przez UE dla beneficjentów programów wsparcia unijnego Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Polskie i czeskie samorządy lokalne coraz sprawniej potrafią zidentyfikować oraz wykorzystać wspólne mianowniki pogranicza do tworzenia sieciowych produktów turystycznych, a tym samym do realizacji zaawansowanych etapów współpracy transgranicznej – kooperacji oraz harmonizacji. Dzięki tym działaniom poziom rozwoju obszarów przygranicznych jest stale wyrównywany¹⁵. Kontakty sieciowe łączą sąsiednie gminy, ale nierzadko także miejsca stosunkowo od siebie odległe, pod wspólną marką imprezy czy transgranicznego szlaku turystycznego, który nie mógłby powstać bez nawiązania tego typu współpracy. Przy tej okazji, zgodnie z ideą integracji europejskiej, następuje swoista konwergencja regionów polskich i czeskich w zakresie zagospodarowania turystycznego i oferowanej turystom oferty. Jednocześnie obserwowane zjawisko globalizacji jest swoistą próbą zachowania przez miejsca i atrakcje indywidualnych i niepowtarzalnych cech bez utraty korzyści z działania kooperacyjnego. Sieć łącząca różne elementy w określonej konfiguracji również jako całość stanowi produkt unikatowy. Gminy i przedsiębiorstwa turystyczne zauważyły już korzyści płynące z efektu synergii – oprócz wyjątkowości stworzonego produktu także większą siłę rynkową, skuteczniejszy marketing i dzielenie się wiedzą, a także większą elastyczność wobec zmieniającej się przestrzeni turystycznej i pojawiających się nowych trendów. Rynek produktów turystycznych nie jest tu odosobnionym przypadkiem, gdyż działanie sieciowe wykorzystywane jest aktualnie w wielu branżach. Gminy polsko-czeskiego pogranicza wykorzystują ten fakt coraz częściej, tworząc w regionach przygranicznych rozbudowany układ sieci współpracy. Współfinansowanie z programów pomocowych wpływa tu znacząco na kierunki zmian na polsko-czeskim pograniczu, motywując do tworzenia sieci i powodując pewnego rodzaju unifikację produktu turystycznego pogranicza. Odpowiedź na pytanie, czy na pograniczu polsko-czeskim przeważa tendencja do dywersyfikacji czy unifikacji produktu turystycznego, jest trudna. W związku z faktem, że artykuł nie wyczerpuje zagadnienia,

¹⁴ J. Ładysz, wyd. cyt., s. 97–107.

¹⁵ M. Żochowska, A. Marek, *Efekty współpracy transgranicznej wybranych gmin partnerskich Euroregionu Glacensis*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, z. 29, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 292.

nie pretenduje również do formułowania definitywnych wniosków. Jednak liczne przykłady współpracy sieciowej w branży pozwalają stwierdzić, że o pograniczu polsko-czeskim można mówić już nie tylko jako o obszarze styku i przenikania się tożsamości dwóch krajów, ale także jako o regionie turystycznym. Warto zauważyć, że prawdziwy sprawdzian z budowania efektywnych i trwałych relacji transgranicznych nastąpi już po zakończeniu finansowania projektów turystycznych ze środków UE. Wtedy jedynym motywatorem dla członków sieci będzie możliwość uzyskania rzeczywistej przewagi rynkowej, a co za tym idzie, satysfakcjonujących zysków dla przedsiębiorstw i pośrednio także gmin. Jeśli siła tej zachęty okaże się wystarczająca, region polsko-czeskiego pogranicza ma szansę stać się swoistym obszarowym produktem turystycznym, postrzeganym przez turystów jako spójna całość.

Literatura

- Borys T., *Cele i dotychczasowy przebieg współpracy*, [w:] *Euroregiony w nowym podziale terytorialnym Polski*, red. H. Dmochowska, GUS, Wrocław 1999.
- Dane z biur Euroregionu Glacensis i Euroregionu Pradziad oraz stron internetowych www.euroregion-glacensis.ng.pl, www.europradziad.pl.
- Dokumenty programowe Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Portal Funduszy Europejskich (dostęp: 4.10.2013 r.), [a:] https://www.ewt.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/91/POWT_Polska_Czechy_2007_13.pdf.
- Ładysz J., *Formalizacja współpracy transgranicznej – szanse i zagrożenia*, [w:] *Regiony przygraniczne w warunkach zewnętrznych granic Unii Europejskiej*, red. J. Sikorski, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2005.
- Panasiuk A., *Problemy kształtowania polityki turystycznej w Polsce*, [w:] *Ekonomiczne problemy turystyki. Współczesne problemy funkcjonowania gospodarki turystycznej*, Zeszyt naukowy nr 12, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.
- Żochowska M., Marek A., *Efekty współpracy transgranicznej wybranych gmin partnerskich Euroregionu Glacensis*, [w:] *Nierówność społeczna a wzrost gospodarczy*, z. 29, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.

TRENDS OF TOURISM POLICY IN POLISH-CZECH EUROREGIONS – UNIFICATION OR DIVERSIFICATION OF BORDER TOURIST PRODUCT?

Summary: Tourism policy in the Polish-Czech euroregions is accomplished by a number of institutions – from the central authorities of border countries appointing the main objectives and directions, to the autonomous communities and their associations. In terms of creating a border tourist product the activities of all institutions involved in its development should be complementary to each other. The aim of this article is to analyze the assumptions of tourism policy at all levels of the study area and, by means of the identification of its effects, to answer the question whether the tourist product of the Polish-Czech borderland aims at a kind of unification or at greater diversification.

Keywords: tourism policy, euroregion, border tourist product.